

ного забезпечення діяльності органів державної влади нині стають основною умовою функціонування політико-адміністративної системи і ухвалення управлінських рішень. Впровадження в управлінську практику нових інформаційних технологій виводить на вищий рівень інформаційне забезпечення процесів ухвалення рішень органами державної влади. Сучасні технології інформаційно-аналітичного забезпечення є одним з найважливіших інструментів удосконалення державного управління, скорочення управлінських витрат, підвищення інформаційної відкритості органів влади і контролю громадян над їх діяльністю. У нашій країні інформатизація органів влади відіграє особливу роль у зв'язку з адміністративною реформою, що проводиться, реформуванням системи освіти, пенсійної та іншими реформами. Активне використання інформаційних технологій входить до числа основних завдань у рамках Концепції реформування системи державної служби України.

Література.

1. Вступ до політичної аналітики: навч. посіб. / Авт. кол.: С. О. Телешун, О. Р. Титаренко, І. В. Рейторович, С. І. Вировий; Заг. ред. С. О. Телешуна. – К.: Вид-во НАДУ, 2006. – 220 с.
2. Телешун С. О., Титаренко О. Р., Рейтерович І. В., Вировий С. І. Науково-практичні рекомендації щодо консультування та проведення аналітичного дослідження політики. – К.: Видавництво НАДУ, 2007. – 48 с.
3. Телешун С. О., Титаренко О. Р., Рейтерович І. В., Вировий С. І. Політичне прогнозування як вид управлінської діяльності: практичні рекомендації. – К.: Видавництво НАДУ, 2008. – 19 с.
4. Конотопов П. Ю. Информационно-аналитическая работа и модель мира эксперта-аналитика // http://tiara.narod.ru/2002_1/a2002_1_5.html.
5. Ситуационный анализ, или Анатомия кейс-метода / Под ред. Сурмина Ю. П. Киев: Центр инноваций и развития, 2002. 286 с.
6. Баронін А. С. Аналіз і прогноз у політиці та бізнесі: Курс лекцій. – К.: Вид. Паливода А. В., 2005. – 128 с.
7. Інформатизація управління соціальними системами: Орг. правові питання теорії і практики: Навч. посіб. / В. Д. Гавловський, Р. А. Калюжний, В. С. Цимбалюк та ін.; За заг. ред. М. Я. Швеця, Р. А. Калюжного. – К.: МАУП, 2003. – 336 с.
8. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

УДК [323:008](477)

Олена Євмешкіна

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

У статті розглянуті головні засади формування культурної політики України. Визначено термін «культурна політика», основні засади культурної політики України, суб'єкти формування культурної політики України. Встановлена роль державної служ-

би як культурного інституту в процесі формування культурної політики України.

Ключові слова: культурна політика, формування культурної політики, суб'єкти культурної політики.

✦ Створення позитивного іміджу України у світі – шлях, який пролягає через український культурний простір. Тому формуванню культурної політики в Україні має відводитись провідна роль. Продуктом культурної політики повинно стати нове соціокультурне середовище, яке оточує людину та надає їй можливості для засвоєння сучасного світобачення, нових навичок та моделей поведінки [7]. Культурна політика є носієм цінностей, які мають пронизувати усе культурне життя держави. Саме культурна політика має стати носієм стабільності й рівноваги. У процесі побудови громадянського суспільства в Україні провідна роль у формуванні культурної політики має належати громадськості.

✦ Дослідження напрямів культурної політики здійснювали В. П. Трошинський, В. А. Скуратівський, В. Карлова. Ціннісні складові культурної політики в системі державного управління розкриті у працях В. М. Козакова. Поняття державної служби як культурного інституту відтворено у працях О. Ю. Оболенського. А. В. Ліпенцев досліджував проблеми формування, функціонування організаційної культури. Дослідження С. В. Дрожжиної розкривають культурну політику як проблему сучасного соціокультурного процесу. Разом з тим, відсутнє дослідження, що узагальнює головні засади формування культурної політики демократичної держави, де головна роль відводиться громадськості. У зв'язку з цим метою нашого дослідження є висвітлення головних засад формування культурної політики держави. Відповідно до мети постають такі завдання: визначити основні засади культурної політики України, суб'єкти формування культурної політики України, роль громадськості у процесі формування культурної політики; визначити роль державної служби як культурного інституту в процесі формування культурної політики України.

✦ Культура – специфічний спосіб організації і розвитку людської життєдіяльності, що представлений в продуктах матеріальної і духовної праці, в системі соціальних норм та закладів, у духовних цінностях, в сукупності ставлень людей до природи, оточуючих і до самих себе. У понятті «культура» фіксується як загальна відмінність людської життєдіяльності від біологічної форми життя, так і якісна своєрідність історично-конкретних форм цієї життєдіяльності на різних етапах суспільного розвитку, в межах певних епох, суспільно-економічних формацій, етнічних та національних цінностей [8]. Культурна політика вбачається як сукупність науково узагальнених поглядів і заходів із всебічної соціокультурної модернізації суспільства і всієї системи культурних інститутів. Вона є системою нових принципів пропорціонування державної й суспільної складових у соціальному і культурному житті, комплексом заходів із завчасного налагодження наукового й освітнього забезпечення цих принципів.

Одне з перших визначень терміну «культурна політика» було сформульовано під час роботи круглого столу ЮНЕСКО в 1967 році в Монако.

У значенні політики в сфері культури було вирішено розуміти «комплекс операційних принципів, адміністративних і фінансових видів діяльності і процедур, які забезпечують основу дій держави в області культури» [2].

У даному контексті головним завданням при формуванні культурної політики є застосування державних ме-

ханізмів, які забезпечать досягнення певних культурних цілей шляхом використання усіх фізичних і духовних ресурсів держави.

У концепції державної культурної політики України підкреслюється, що державна культурна політика визначає характер взаємин між державою та культурною сферою життя суспільства і являє собою сукупність цілей, що їх переслідує держава в культурній сфері, принципів, що їх держава при цьому дотримується, механізмів, які мають забезпечити дотримання згаданих принципів та досягнення цілей [8]. Виходячи із розуміння сутності політики як системи колективних дій, що спрямовані на досягнення певних цілей, а також програми застосування тих чи інших методів досягнення бажаних результатів, науковці пропонують культурну політику держави визначати як здійснення державної політики в сфері культури, першочерговими завданнями якої має бути: виховання своїх громадян, збереження культурної самобутності, дотримання певних норм в суспільній життєдіяльності громадян, а також підтримку їх творчої діяльності, їх особистого внеску у становлення та розвиток духовної культури [8]. Виходячи з цього, можна зазначити, що науковці ідентифікують терміни «культурна політика» і «державна політика у сфері культури».

Маріо ді Анджело й Пола Весперіні, виділяють п'ять основних характеристик культурної політики.

1. Цілі діяльності центрального уряду повинні корелюватися з інтересами регіональних і місцевих органів управління, а також інтересами основних гравців у культурній сфері.

2. Цілі держави повинні співвідноситися з реальними можливостями вибору суб'єктів, залучених у процеси культурної політики.

3. Реалізація культурної політики завжди передбачає діяльність у сфері матеріально-технічного і творчого забезпечення функціонування культури.

4. Культурна політика передбачає розподіл ресурсів, як фінансових, так й адміністративних, структурних, людських і творчих.

5. Культурна політика обов'язково передбачає планування, яке являє собою процес підготовки держави до участі в культурній діяльності, а також в плануванні розподілу ресурсів [1].

Законом України «Про культуру» визначено основні засади державної політики у сфері культури (Стаття 3) [4]:

- сприяння створенню єдиного культурного простору України, збереженню цілісності культури;
- сприяння утвердженню гуманістичних ідей, високих моральних засад у суспільному житті;
- гарантування прав громадян у сфері культури;
- створення умов для творчого розвитку особистості, підвищення культурного рівня, естетичного виховання громадян, задоволення культурних потреб українського народу;
- сприяння діяльності професійних творчих спілок та громадських організацій у сфері культури, активному функціонуванню державної мови в культурному просторі України, доступу громадян до культурних благ;
- забезпечення розвитку міжнародного культурного співробітництва.

На даний час пріоритетом державної культурної політики є створення умов для розвитку культури української нації, корінних народів та національних меншин України, естетичного виховання громадян.

За твердженням політолога П. П. Шляхтун, до числа суб'єктів політики належить кожен, хто так або інакше,

прямо чи опосередковано бере участь у політичному житті. Ними можуть бути громадянин та організація, суспільний клас і партія, етнос і держава. Існує думка, що суб'єктами політики є лише активні її учасники, які свідомо висувують політичні цілі й ведуть боротьбу за їх досягнення [6].

У формуванні культурної політики визначальну роль відіграють її суб'єкти. Суб'єктами державної культурної політики, відповідно до Конституції України, виступають суб'єкти громадянського суспільства. У демократичному громадянському суспільстві головним суб'єктом культурної політики є громадськість. Згідно з Конституцією України (ст. 36), громадяни мають право на свободу об'єднання у громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. Відповідно до Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, під громадянським суспільством розуміється такий стан суспільства, в якому вільно реалізуються основоположні права і свободи людини і громадянина через різноманітні форми публічної громадської активності та самоорганізації [9]. Реалізуючи державну політику у сфері розвитку демократії, Кабінет Міністрів України 3 листопада 2010 року видав постанову № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», якою затвердив Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики.

Науковець С. В. Дрожжина на основі аналізу нормативно-правової бази та досліджень сучасних філософів та політологів пропонує класифікацію суб'єктів культурної політики, тобто тих, хто вступає в соціальні відносини в сфері культурної політики, а саме: фізичні особи (творці, споживачі культурних цінностей, меценати, спонсори, державні діячі, управлінці, політичні діячі, інші фізичні особи); колективні суб'єкти (громадські організації, в тому числі релігійні, політичні партії, теле-, радіокомпанії, видавництва, інші юридичні особи); людські спільноти (субкультури, соціальні прошарки населення - страти); держава (з її ознаками та атрибутами); суспільство [3].

Демократичний розвиток держави передбачає активну участь громадськості у формуванні й реалізації державної культурної політики. Законом України «Про культуру» передбачена участь громадських організацій (професійні спілки, творчі спілки, товариства, фонди, асоціації тощо) у реалізації державної політики у сфері культури відповідно до законодавства.

Громадські організації мають право самостійно та на договірній основі утворювати благодійні організації для фінансування культурних програм розвитку літератури та мистецтва, підтримки талантів і творчих починань у сфері культури, розв'язання соціальних і побутових проблем професійних творчих працівників.

Державно-громадська співпраця у сфері реалізації культурної політики проводиться з метою представлення та захисту інтересів професійних творчих працівників і аматорів. Держава залучає представників культурно-мистецької громадськості до участі в підготовці проєктів нормативно-правових актів, презентації України в різних сферах міжнародного культурного життя, забезпечує надання інформації, необхідної для виконання завдань, визначених статутами (положеннями) закладів культури.

Для успішного формування громадянами культурної політики потрібно підвищувати рівень громадянської культури, мати високий рівень усвідомлення суспільством таких базових понять, як «громадянське суспільство», «демократія», «верховенство права», розуміти принципи поділу влади, узгодження інтересів, толерантності та пошуку консенсусу, багатоконфесійності й поваги до прав меншин [9].

Крім того, суб'єктами формування культурної політики держави [5] є:

Президент України, відповідно до ст. 106 Конституції України, формує основні засади культурної політики держави, використовуючи такі інструменти: звернення з посланням до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України; утворення, реорганізація та ліквідація міністерств та інших центральних органів виконавчої влади; головування у Раді національної безпеки і оборони України; створення консультативних, довірчих та допоміжних органів та служб; візування (вотування) законів, прийнятих Верховною Радою України; видання указів.

Рада національної безпеки і оборони України, згідно зі ст. 107 Конституції України, координує та контролює діяльність органів виконавчої влади по попередженню та протидії збройній агресії, організації захисту населення та забезпеченню його життєдіяльності, охороні життя, здоров'я, конституційних прав, свобод і законних інтересів громадян, підтриманню громадського порядку в умовах воєнного та надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України.

Верховна Рада України (Рада Міністрів АР Крим), відповідно до ст. 85 Конституції України, уповноважена виконувати діяльність щодо прийняття необхідних законів; затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього; контроль за його виконанням; затвердження загальнодержавних програм з питань національно-культурного розвитку тощо.

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади, який здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів АР Крим та місцеві державні адміністрації, спрямовує та координує роботу цих органів.

Міністерство культури України забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері культури та мистецтва, охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей, державної мовної політики. Є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері міжнародних відносин, релігії та захисту прав національних меншин України.

Взагалі, набула поширення класифікація суб'єктів політики за характером і місцем, яке вони посідають у суспільній структурі. За цією ознакою виокремлюються три групи суб'єктів політики: соціальні, інституціональні та функціональні [6].

Соціальними суб'єктами політики є індивіди й різноманітні соціальні спільності. Існує п'ять основних груп таких спільностей: соціально-класові, етнічні, демографічні, професійні, територіальні. Головною їх особливістю є те, що вони сформувалися в процесі історичного розвитку об'єктивно, тобто незалежно від свідомості та волі людей.

Інституціональні суб'єкти політики, якими є політичні інститути, навпаки, виступають результатом свідомої цілеспрямованої діяльності людей. Політичними інститу-

тами є такі політичні установи, як держава та її структурні елементи (глава держави, парламент, уряд), політичні партії, громадсько-політичні організації і рухи, органи місцевого самоврядування та ін. Оскільки інституціональні суб'єкти політики походні від соціальних, вони називаються ще вторинними, тоді як соціальні – первинними.

Функціональні суб'єкти політики є такими суспільними інститутами, які не виконують політичну функцію постійно, а беруть участь у політиці лише ситуативно, за певних умов, вступаючи у взаємодію з політичними інститутами. Це, наприклад, церква, армія, більшість громадських організацій, засоби масової інформації, різноманітні економічні об'єднання тощо. Так, у демократичних державах церква має опікуватися моральним вихованням громадян і безпосередньо не втручатися в політику. Однак нерідко вона стає активним чинником політичного життя, а в деяких країнах, наприклад у Ватикані чи Ірані, як офіційний політичний інститут стоїть навіть над державою.

На формування та розвиток прогресивної культури в суспільстві впливає державна служба. Вона, як етична система, є елементом у системі культурної політики, що сприяє формуванню культурної політики держави, її реалізації, має бути носієм прогресивної суспільної моралі та її цінностей [5].

Державна служба являє собою особливий культурний інститут. З цього погляду її слід розглядати у трьох аспектах: соціокультурна діяльність людини, результати цієї діяльності та ступені розвитку особистості.

З погляду культурного інституту державна служба виступає як механізм послідовної розробки, створення, закріплення та трансляції духовних цінностей, соціально-культурного обслуговування людей. Він означає сукупність культурних норм, що регулюють однорідні суспільні відносини, які формуються в процесі організації та розвитку системи державної служби, регулюють діяльність і поведінку людей у сфері праці та охоплюють усі суттєві моменти як регулювання певної сфери, так і впливу цієї сфери на інші. Головна функція цього інституту полягає в забезпеченні цілісного, закінченого регулювання культурних відносин у будь-якій сфері суспільних відносин. Тому професіоналізм, компетентність, моральні принципи державних службовців мають відповідати високому культурному рівню, створювати умови для найефективнішого впливу культури на реальне життя громадян. Для України ця проблема набуває особливого значення, оскільки в країні створюється нова соціальна система, що має забезпечити вихід її народу на загальноцивілізовані шляхи розвитку [5].

Об'єктами реалізації культурної політики є:

- творці культурно-мистецьких цінностей – професійні митці та аматори, літератори, працівники різноманітних установ культури;
- виробники (розповсюджувачі) культурно-мистецької продукції і послуг – заклади культури і мистецькі (виконавчі) колективи, видавництва, кіностудії; канали та мережі культурної комунікації – засоби масової інформації, а також мережі театральних-видовищних та концертних установ, бібліотек, книгарень, галерей, виставок.

Об'єктами культурної політики є базова мережа закладів культури. Базова мережа закладів культури – це комплекс підприємств, установ, організацій і закладів культури державної та комунальної форми власності, діяльність яких спрямована на створення умов для забезпечення розвитку творчості людини, збирання, збереження, використання і поширення інформації про ма-

Владислав Захаров

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ ТРАНСПОРТНИМИ КОРИДОРАМИ УКРАЇНИ

Здійснено загальний аналіз стану міжнародних транспортних коридорів в Україні, системи державного управління ними. Зазначені основні напрямки удосконалення системи державного управління ними та їх розвитку.

Ключові слова: міжнародні транспортні коридори; автомобільні дороги; державне управління; користувачі дорогами; паливний збір; акцизний збір; удосконалення системи управління.

Фундаментальні явища і процеси, що відбуваються у сфері виробництва та торгівлі на світових ринках, стали певним викликом для багатьох країн. Ці процеси мають глобальний характер та породжують новий стан системи світової торгівлі й міжнародного поділу праці. Відродження ідеї міжнародних транспортних коридорів (МТК) стало певною відповіддю світового співтовариства на ці виклики. На фоні переважання європейських транспортних вузлів для України створюються певні передумови для стрімкої інтеграції її в міжнародну транспортну систему. На сьогодні через Україну здійснюються транспортно-економічні зв'язки країн Західної, Центральної та Північної Європи з країнами, розташованими в Азії та на Близькому Сході, котрі зацікавлені в утворенні найкоротших транспортних шляхів для зменшення транспортної складової в ціні товару. Ці зв'язки здійснюються завдяки вигідному географічному положенню України за наявним в ній МТК.

В. О. Герасимчука, Б. Карпінського, Ю. А. Кутаха та інших свідчить про те, що темпи розвитку МТК в Україні не відповідають реальним потребам, що в свою чергу негативно впливає на міжнародні економічні зв'язки та інтеграцію країни до ЄС. Одночасно недостатньо приділено уваги питанням впливу системи державного управління на розвиток МТК.

Мета статті – аналіз стану державного управління МТК України та його впливу на їх розвиток.

Протягом останніх 25–30 років у світового співтовариства концептуально визрівав грандіозний проект створення єдиної планетарної транспортної системи на основі інтеграції континентальних транспортних комунікацій, що мають стратегічне значення у забезпеченні вантажних і пасажирських перевезень між Європою та Азією, Азією та Америкою, Європою та Африкою тощо. У центрі уваги виявився напрямок Європа – Азія. Пов'язано це з тим, що між полюсами Західно-європейського та Азіатсько – Тихоокеанського регіонів простягається величезний простір з населенням понад 3 млрд осіб, про що зазначено в книзі [1].

Висування на передові позиції Євро-Азіатської світової транспортної системи стало наслідком дії певних макроекономічних чинників. Одним з них є нестійкість і нерівномірність використання досягнень науково-технічного прогресу в різних секторах світового господарства, що спричиняє неоднакову швидкість розвитку різних галузей промислового виробництва у світовій економіці. З іншого боку – це прискорене наростання інтеграційних процесів у Європі. Перший чинник ви-

теріальні та духовні культурні цінності, наукові розробки, а також на забезпечення цілісності культурного простору України, доступності національного культурного надбання, дотримання прав громадян у сфері культури [2].

Таким чином, культурна політика визначається як комплекс операційних принципів, адміністративних і фінансових видів діяльності і процедур, які забезпечують основу дій держави в області культури.

Демократичний розвиток держави передбачає активну участь громадськості у реалізації державної культурної політики. Законом України «Про культуру» передбачена участь громадських організацій (професійні спілки, творчі спілки, товариства, фонди, асоціації тощо) у реалізації державної політики у сфері культури відповідно до законодавства.

Суб'єктами формування культурної політики держави є Президент України, Рада національної безпеки і оборони України, Верховна Рада України (Рада Міністрів АР Крим), Кабінет Міністрів України Міністерство культури України.

Об'єктами культурної політики є базова мережа закладів культури, що розуміється як комплекс підприємств, установ, організацій і закладів культури державної та комунальної форми власності, діяльність яких спрямована на створення умов для забезпечення розвитку творчості людини, збирання, збереження, використання і поширення інформації про матеріальні та духовні культурні цінності, наукові розробки, а також на забезпечення цілісності культурного простору України, доступності національного культурного надбання, дотримання прав громадян у сфері культури.

Державна служба являє собою особливий культурний інститут. З цього погляду державна служба виступає як механізм послідовної розробки, створення, закріплення та трансляції духовних цінностей, соціально-культурного обслуговування людей.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні зарубіжного досвіду формування культурної політики.

Література.

1. Государственная служба (комплексный подход): Учеб. пособие. – 2-е изд. – М.: Дело, 2000. – 440 с.
2. Декларация Мехико щодо політики у сфері культури // ЮНЕСКО; Декларация, Міжнародний документ від 06.08.1982 // Україна в міжнародно-правових відносинах, книга 2, Правова охорона культурних цінностей, Київ, Юрінком Інтер, 1997.
3. Дрожжина С. В. Культурна політика як проблема сучасного соціокультурного процесу. Автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.03 / С.В. Дрожжина; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2004. – 17 с.
4. Закон України «Про культуру» 14 грудня 2010 року № 2778-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 24, ст.168.
5. Оболенський О.Ю. Державна служба: Підручник. – К.: КНЕУ, 2006. – 472 с.
6. Політологія (теорія та історія політичної науки) / Шляхтун П.П. К.: Либідь, 2002. – 576 с.
7. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К.: НІСД, 2012. – 256 с.
8. Скуратівський В., Трошинський В., Чукут С. Гуманітарна політика в Україні: Навч. посіб. – К.: Вид-во УАДУ; Вид-во «Міленіум», 2002. – 262 с.
9. Стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні // Указ Президента України від 24 березня 2012 року № 212/2012.

© Захаров В.М., 2013.